

Türk dövlətlərinin birlik və əməkdaşlıq modeli

İ iyulun 6-da Şuşa şəhərində Türk Dövlətləri Təşkilatının (TDT) qeyri-rəsmi Zirvə görüşü keçiriləcək. Prezident İlham Əliyevin sədrliyi ilə keçiriləcək toplantıda Qazaxıstan, Qırğızıstan, Türkiyə və Özbəkistan prezidentlərinin iştirakı gözlənilir. Bununla yanaşı, Zirvə görüşünə təşkilata müşahidəçi qismində üzv olan dövlətlərin liderləri də qatılacaqlar. Qeyd edək ki, "Nəqliyyat bağlantısı və iqlim fəaliyyəti vasitəsilə davamlı gələcəyin qurulması" mövzusunda Zirvə görüşü təşkilatın əsas məsələləri və gündəliyi üzrə yüksək səviyyəli müzakirələr üçün platforma rolunu oynayacaq.

Azərbaycan dünya ictimaiyyətinə davamlı inkişafa nail olduğunu nümayiş etdirir. Bu əməkdaşlıqlar çərçivəsində son illərdə ölkəmiz özünün çoxvektorlu xarici siyasətində, xüsusilə, türk dövlətləri ilə münasibətlərin möhkəmləndirilməsini əsas istiqamət olaraq müəyyən edib. Çağdaş dünyamızda türkdilli dövlətlər arasında əməkdaşlıq daha da güclənib. 2024-cü il fevralın 14-də Prezident İlham Əliyev Milli Məclisdə keçirilən andiçmə mərasimində türk dünyası ilə əməkdaşlığın önəmli olduğunu bildirib:

yoxdur. Bizim ailəmiz Türk dünyasıdır".

2021-ci ildə qəbul edilən "Türk Dünyasına Baxış-2040" sənədi qloballaşan dünyamızda baş verən dəyişikliklərə uyğunlaşmaq üçün əsas yol xəritəsidir. Türk Dövlətləri Təşkilatı Orta Asiya, Qafqaz, Anadolu, eləcə də Avropadan dünyanın dörd yanına yayılan güclü qardaşlıq bağının ifadəsidir. İlk addımlarını 1992-ci ildə atan TDT 2009-cu ildə Naxçıvan Zirvə Görüşündə Türkdilli Ölkələrin Əməkdaşlıq Şurası (Türk Şurası) adı ilə fəaliyyətə başladı. İstanbul

"Bu, bizim üçün prioritetdir, mən bunu açıq demək istəyirəm, yəqin ki, indi aparılan siyasət də hər kəse bunu aydın göstərir. Bu, bizim üçün əsas beynəlxalq təşkilatdır, çünki bu, bizim ailəmizdir. Bizim başqa ailəmiz

da 2021-ci ildə keçirilən tarixi Zirvə görüşündə qurumun adı Türk Dövlətləri Təşkilatı olaraq dəyişdirildi. Hazırda Azərbaycan, Türkiyə, Qazaxıstan, Qırğızıstan və Özbəkistan tam üzv, Macarıstan, Türkmənistan, Şi-

mali Kipr Türk Cümhuriyyəti və İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatı müşahidəçi qismində təşkilatda təmsil olunur. Azərbaycanın Macarıstan istisna olmaqla, digər türk dövlətləri ilə azad ticarət sazişləri mövcuddur. Türkiyə və Macarıstan TDT arasında Azərbaycan iqtisadiyyatına birbaşa xarici investisiya

yatıran əsas ölkələr sırasındadır. İstanbulda daimi kətibliyi, Budapeştdə isə Avropa Ofisi olan TDT üzv və müşahidəçiləri arasında siyasətdən iqtisadiyyata, nəqliyyatdan gömrüyə, enerjiden kənd təsərrüfatına, təhsildən gənclik və idmana, rəqəmsallaşmadan ədalət və təhlükəsizliyə, mədəniyyətdən turizm və sağlamlığa qədər 30-dan artıq fərqli sahə üzrə çoxistiqamətli əməkdaşlıq həyata keçirir. Qeyd edək ki, TDT-yə üzv dövlətlə-

li məhsulun həcmi 208 milyard 771 milyon dollardır. Təşkilat Türk Ticarət və Sənaye Palatası, İnvestisiya Fondu, Trans-Xəzər Nəqliyyat Dəhlizi, Sağlamlıq Elmi Şurası, modern İpək Yolu, Qardaş limanlar və Tabarruk Ziyarət layihələri, Türk Universitetlər Birliyi, gənclik və idman layihələri kimi bir çox fərqli istiqamətdə üzv və müşahidəçilərinin rifahı üçün fəaliyyətini davam etdirir. Təşkilatın bütün layihələri regionda və bölgemizdən kənar da

yerləşdiyi ərazini də əhatə edir və gələcəkdə Çin, Hindistan və digər dövlətlərin bu damiryolundan istifadə etməsi istisna olunmur. BTQ-nin Çindən başlayaraq Mərkəzi Avropaya, oradan Böyük Britaniyaya qədər uzanması onun dünya əhəmiyyətli layihə kimi iqtisadi və geosiyasi əhəmiyyətini artıracaq. Bu layihə Şərqi-Qərbi marşrutu sistemində ən çox rentabelli nəqliyyat dəhlizinə çevriləcək. Türkdilli ölkələrin əməkdaşlığı üçün imkanlar isə Azərbaycan-Türkiyə əlaqələrində özünü göstərir. İki ölkə arasında qarşılıqlı investisiya qoyuluşunu və ticarət dövriyyəsini artırmaq üçün möhkəm hüquqi baza mövcuddur. Zəngəzur dəhlizi də Türk dövlətləri üçün yeni imkanlar açır. Bu dəhliz Çindən Avropaya daşınmalar üçün ən sərfəli və rentabelli marşrut hesab olunur. Zəngəzur dəhlizinin açılması da Türk dünyasının orta marağı və prinsiplərinə xidmət edir. Yeni dəhliz Türkdilli ölkələri iqtisadi baxımdan birləşdirməklə yanaşı, regionun strateji əhəmiyyətini daha da artırır.

Vətən müharibəsindən sonra türk dövlətlərinin inteqrasiya prosesində Azərbaycan Türkiyə ilə bərabər bir sıra yeni təşəbbüslərlə aparıcı rolunu öz üzərinə götürüb. Azərbaycan ilə Türkiyə arasında müxtəlif sahələrdə, xüsusilə, iqtisadiyyat, ticarət, sərmayə qoyuluşu, nəqliyyat-tranzit, enerji, sənaye, kənd təsərrüfatı, humanitar və digər istiqamətlərdə əlaqələrin inkişaf dinamikası təqdir edilir. Türkiyə Azərbaycanın həm idxal, həm ixrac, həm də ticarət dövriyyəsində əsas tərəfdaşlarından biridir. İki qardaş və müttəfiq ölkənin əməkdaşlığı nəticəsində ərsəyə gələn nəhəng layihələr Avropanın enerji təhlükəsizliyinin təmin olunmasında mühüm rol oynayır. İğdır-Naxçıvan Təbii Qaz Boru Kəmərinin tikintisi enerji gündəliyində duran aktual məsələlərdən biri kimi dəyərləndirilir.

Türk dövlətləri Azərbaycanın işğaldan azad edilmiş ərazilərinin bərpasında yaxından iştirak edirlər. Geniş yol-nəqliyyat infrastrukturunu yaradırlar və bu nəhəng layihələrin icrasında Türkiyədən olan şirkətlər daha fəaldır. Özbəkistan və Qazaxıstan hədiyyə olaraq Füzuli şəhərində orta məktəb və yaradı-

cılıq mərkəzi açılıblar. Bu cür dostluq və qardaşlıq nümunəsi ölkələrimiz və xalqlarımız arasındakı tarixi münasibətləri daha da dərinləşdirir. Ən əsas belə addımlar nəticədə olaraq Türk dünyasının möhkəmlənməsinə xidmət edir. Azərbaycan Şərqi-Qərbi və Şimal-Cənub nəqliyyat dəhlizlərinin fəal iştirakçısıdır və öz ərazisində dəmir yolu, avtomobil nəqliyyatı və hava nəqliyyatı ilə bağlı bütün əsas layihələri icra edib.

Ötən il noyabrın 3-də Astanada keçirilən Türk Dövlətləri Təşkilatının "Türk Əsri" çağırışı altında 10-cu yubiley Zirvə görüşü mühüm məqamlarla yadda qalıb. Zirvə görüşünün çağırışı özündə bütün məqamları açıqlayırdı. Dövlətimizin başçısı İlham Əliyev Zirvə görüşündəki çıxışında bir daha Türk dünyasının birliyini şərtləndirən amilləri diqqətə çatdırdı. Bildirdi ki, bu gün dünyanın müxtəlif bölgələrində beynəlxalq hüquq normaları kobudcasına pozulur. Müharibələr, qanlı münaqişələr alovlanır. Belə olan halda ilk növbədə, ölkələrin müdafiə potensialı təhlükəsizliyin əsas zəmanətinə çevrilir. Üzv ölkələr arasında təhlükəsizlik, müdafiə, müdafiə sənayesi kimi sahələrdə əməkdaşlıq daha da artmalıdır. Ortaq soy-kök, tarix və mədəniyyət, milli dəyərlər, eyni zamanda üzv ölkələr arasında qarşılıqlı dəstək, mövcud potensial, həyata keçiriləcək layihələr Türk Dövlətləri Təşkilatının rolunu daha da artırır və onu dünyanın aparıcı beynəlxalq qurumlarından birinə çevirir. Zirvə görüşü üzv dövlətlər arasında sıx əməkdaşlıq əlaqələrini və inteqrasiyanı daha da gücləndirməyi hədəfləməklə, bu ölkələrə aid ən vacib məsələlərin müzakirəsi üçün mühüm platforma oldu. Prezident İlham Əliyevin bu təşkilatla bağlı apardığı iş, irəli sürdüyü ideyalar qurumun gələcək inkişaf traektoriyasının müəyyənləşdirilməsi üçün mayak rolunu oynayır. Təşkilatın qeyri-rəsmi Zirvə görüşünün Şuşada keçirilməsi Qarabağ Zəfəri ilə ərazi bütövlüyünün təmin edən Azərbaycanın Türk Dövlətləri Təşkilatı kimi mühüm siyasi, iqtisadi, hərbi və mədəni birliyin daha da gücləndirilməsi istiqamətində göstərdiyi davamlı səylərin sübutudur.

Mustafa KAMAL,
"Respublika".